

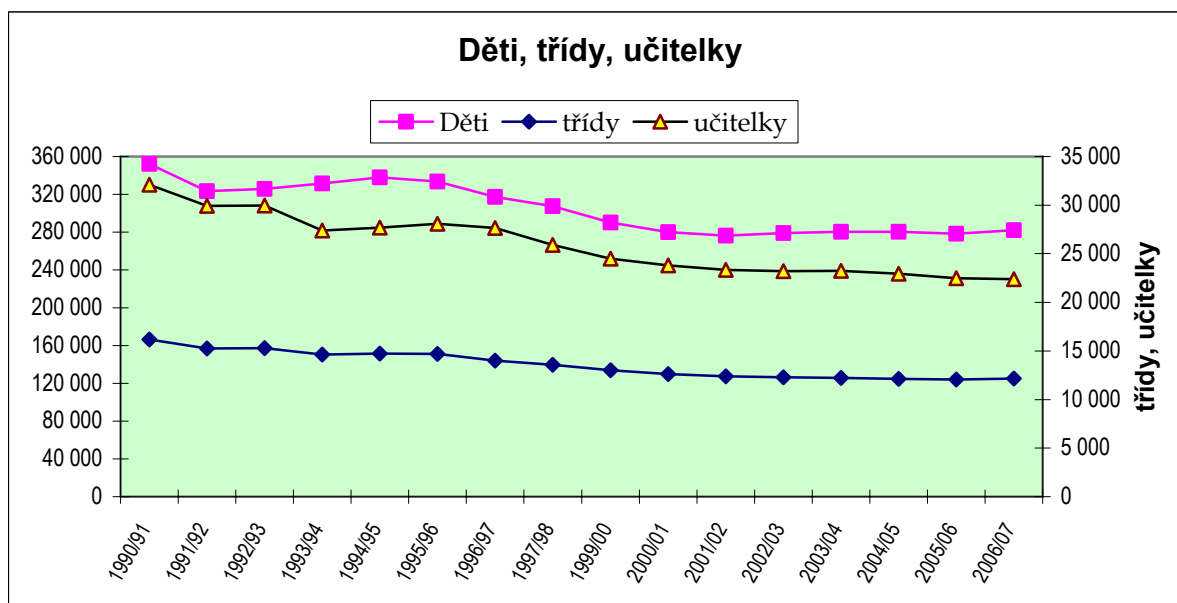
OBEČNÁ PROBLEMATIKA MŠ

■ Úvod – obecný popis škol

Předškolní výchova, která je v České republice zajišťována především mateřskými školami, má dlouholetou tradici spojenou s vývojem zaměstnanosti žen. Pro předškolní vzdělávání zdravotně postižených dětí jsou určeny speciální mateřské školy. Od roku 1998 jsou v rámci mateřských, základních a speciálních škol zřízeny třídy pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Jejich prostřednictvím je těmto dětem umožněna lepší adaptace na školní podmínky.

Mateřské školy zajišťují předškolní výchovu dětí od jejich tří let do doby, kdy nastoupí povinnou školní docházku. Hlavním posláním mateřských škol je rozvíjet základní dovednosti a vědomosti, řeč i myšlení dětí. Základní činností dětí v předškolních zařízeních je hra, pohybové, sluchové, výtvarná a pracovní cvičení. Současná doba klade mnohem vyšší nároky nejen na vyšší vzdělání, ale právě již na předškolní výchovu. Především v mateřských školách větších měst byly v posledních letech zavedeny speciální vzdělávací programy, které vedou děti k seznamování se s cizími jazyky, počítačovou komunikační technikou, nebo jsou zaměřeny na sportovní, výtvarnou či hudební průpravu.

Docházka do mateřské školy je nepovinná, její návštěvnost je však vysoká, především u pětiletých dětí. Mateřskou školu navštěvují stále ve větší míře děti šestileté a starší, tj. děti, které by již měly navštěvovat základní povinnou školní docházku. Tento stav je způsoben stále větším procentem dětí, které mají tuto školní docházku odloženou buď na doporučení lékaře či logopeda nebo rozhodnutím rodičů o nezpůsobilosti dítěte navštěvovat základní školu.

Ve školním roce 2000/01 bylo v České republice celkem 5 776 mateřských **škol**, v posledním sledovaném školním roce jejich počet poklesl o téměř jeden tisíc, což potvrzuje trvale se snižující počty škol v celé republice. Během sledovaných 16 let klesl počet mateřských škol ze 7 335 v prvním sledovaném školním roce 1990/91 až na 4 696 škol ve školním roce 2006/07, což představuje pokles o 36%. Důvodem snižujícího se počtu škol, až do školního roku 2004/05 je především stále klesající počet dětí příslušné věkové skupiny v populaci, ale také slučování škol pod společná ředitelství při zachování školy a jejího provozu. Mateřské a základní školy jsou integrovány do společných hlavně v menších městech a obcích. Ve školních letech 1995/96 – 2004/05 docházelo k přechodu mateřských škol, které dříve nebyly samostatnými organizacemi, do právní subjektivity, a v důsledku toho docházelo i ke slučování více mateřských škol pod jedno ředitelství. Pozitivní změnu ale vývoj mateřských škol zaznamenal v posledních třech analyzovaných letech, kdy se počty škol drží na hranici 4,7 tis. A příznivý je i demografický vývoj příslušných věkových skupin, které konečně zaznamenávají vzrůstající tendenci.

Školy podle zřizovatele

Převážná většina škol je zřizována **obcemi** (98%). První soukromé a církevní mateřské školy byly znovu otevřeny po více než čtyřiceti letech ve školním roce 1991/92 (vyhláška MŠMT ČR č.353/191 Sb.,resp.452/1991 Sb.). V tomto roce vznikla jedna soukromá a pět církevních mateřských škol. V průběhu následujících let dochází ale k intenzivnějšímu rozvoji škol soukromých.

Přehled mateřských škol podle zřizovatele

ukazatel	1990/91	1991/92	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98
Školy celkem	7 335	6 972	6 827	6 601	6 526	6 475	6 343	6 152
státní (veřejné)	7 335	6 906	6 801	6 537	6 405	6 338	6 213	6 050
v tom:								
MŠMT	.	.	.	398	1	16	5	1
obec	.	.	.	5 953	6 365	6 322	6 207	6 049
jiný resort	.	.	.	186	39	-	-	-
soukromé	-	1	4	48	105	121	114	83
církev	-	5	8	16	16	16	17	19
ukazatel	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
Školy celkem	5 901	5 776	5 642	5 558	4 840	4 776	4 710	4 696
státní (veřejné)	5 816	5 692	5 561	5 481	4 766	4 701	4 635	4 618
v tom:								
MŠMT	-	-	-	-	-	-	-	-
obec	5 816	5 692	5 561	5 480	4 764	4 699	4 633	4 614
jiný resort	-	-	-	-	-	-	2	4
kraj	.	.	-	1	2	2	-	-
soukromé	69	68	65	61	58	59	58	60
církev	16	16	16	16	16	16	17	18

Soukromý sektor zaznamenal během prvních šesti sledovaných školních let velký nárůst (z 18 škol až na 121 škol ve školním roce 1995/96), ale změny v legislativě (slučování škol pod jedno ředitelství) se projevily i zde a počty soukromých mateřských škol postupně klesají. Od školního roku 2000/01 je v České republice v průměru 60 těchto škol.

Církevní školy se rozrůstaly podstatně pomaleji. Protože nebyla provedena odlika církve od státu, dostávají tyto školy od státu finanční dotace ve stejné výši jako školy státní. K prvním pěti nově vzniklým církevním školám, do nichž bylo umístěno celkem 157 dětí, přibýly ve školním roce 1992/93 další tři školy. Od školního roku 1995/96 kolísá počet církevních mateřských škol mezi 16 – 18 školami.

Třídy mateřských škol

S klesajícími počty škol se měnily i počty **tříd**. Ve školním roce 1990/91 bylo v mateřských školách celkem 16 198 tříd, během následujících pěti let jejich počet klesl o dva tisíce. Od školního roku 2000/01 se počty tříd pohybovaly okolo 12,3 tis. V posledním školním roce 2006/07 jejich počet činil 12 168, což je o 108 tříd více než ve školním roce 2005/06 a tedy první nárůst během sledovaných 16 let.

Propočtové ukazatele

Přestože počty tříd během sledovaných let neustále klesaly, **průměrné počty dětí na jednu třídu** se téměř nezměnily. V první polovině sledovaného období připadlo na jednu třídu necelých 22 dětí, v druhé polovině se průměrný počet dětí na 1 třídu postupně zvyšoval! Ve školním roce 2006/07 připadlo na 1 třídu 23,2 dětí. Většina mateřských škol má třídu mladších a třídu starších dětí (předškoláků), ve kterých je rozdílný denní program, úměrný jejich věkové struktuře a jejich potřebám. Jedním z důvodů zvyšování počtu dětí na 1 třídu je snižování finančních prostředků na provoz škol.

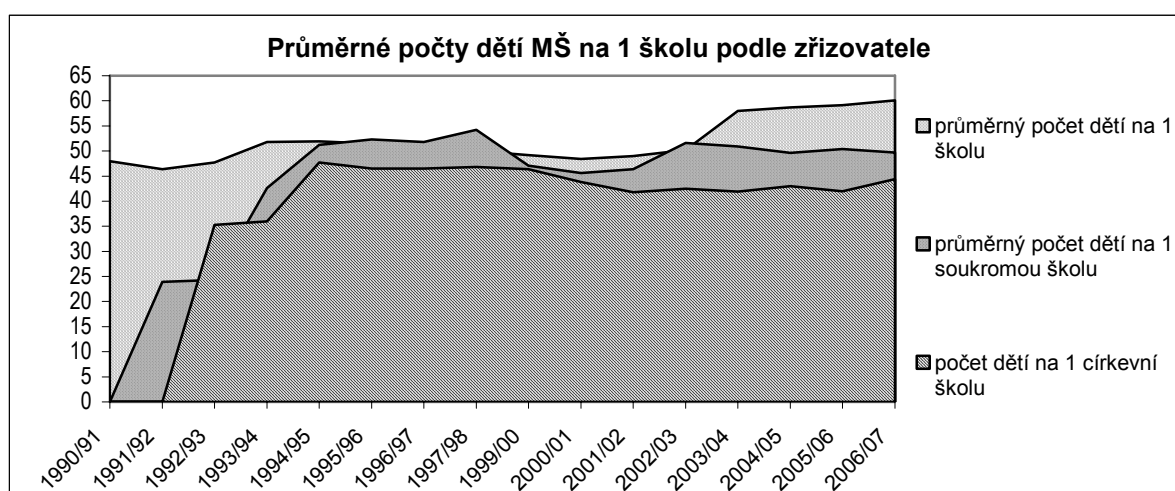
Změny jsou patrné i na **průměrném počtu dětí připadajících na 1 školu**. V prvním sledovaném školním roce navštěvovalo mateřské školy v průměru 48 dětí. V letech 1993/94 – 1995/96 se tento průměrný počet zvýšil až na 52 dětí. Se snižujícím se počtem škol v následujících šesti školních letech poklesly i tyto průměrné počty; jednu mateřskou školu navštěvovalo v průměru 50 dětí. Díky nárůstu příslušné věkové populace začaly tyto počty stoupat. Prudký nárůst (z 50 dětí až na 58) zaznamenáme mezi školním rokem 2002/03 a 2003/04. Přestože počet mateřských škol nevzrostl nijak zásadně, průměrné počty dětí na 1 školu až do konce sledovaného období vzrůstaly. Ve školním roce 2006/07 navštěvovalo v průměru 1 mateřskou školu více než 60 dětí.

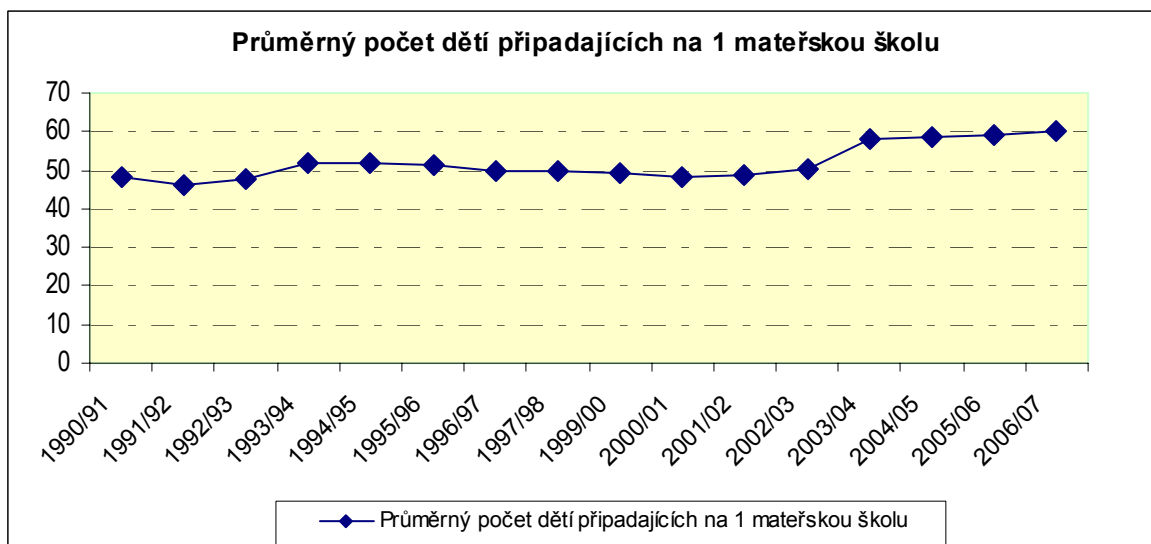
Na 1 **soukromou mateřskou školu** připadlo v počátku sledovaného období téměř 34 dětí. Mezi školním rokem 1994/95 a 2003/04 tyto průměrné počty značně kolísaly; mezi 51 - 46 dětmi na 1 soukromou školu. V posledních třech analyzovaných letech se tento průměrný počet ustálil (50 dětí na 1 soukromou mateřskou školu).

Propočtové ukazatele

ukazatel	1990/91	1991/92	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98
Průměrný počet dětí připadajících na 1 mateřskou školu	48,0	46,4	47,7	51,8	51,9	51,5	50,0	50,0
Průměrný počet dětí připadajících na 1 třídu	21,7	21,2	21,3	22,7	22,9	22,7	22,0	22,2
Průměrný počet dětí připadajících na 1 učitele	11,0	10,8	10,9	12,1	12,2	11,9	11,5	11,9
ukazatel	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
Průměrný počet dětí připadajících na 1 mateřskou školu	48,0	46,4	47,7	51,8	51,9	51,5	50,0	50,0
Průměrný počet dětí připadajících na 1 třídu	21,7	21,2	21,3	22,7	22,9	22,7	22,0	22,2
Průměrný počet dětí připadajících na 1 učitele	11,0	10,8	10,9	12,1	12,2	11,9	11,5	11,9

Obdobné výkyvy zaznamenáme i u **církevních mateřských škol**, kde v počátku sledovaného období připadlo na 1 školu jen 36 dětí. Od školního roku 1995/96, kdy do jedné církevní mateřské školy bylo zapsáno v průměru 46,5 dětí se tyto průměrné počty snižovaly. V posledním zjišťovaném školním roce 2006/07 navštěvovalo jednu církevní mateřskou školu v průměru 44,4 dětí.

Nevyřízené žádosti o umístění dítěte do MŠ

Nejvyšší počet **nevyřízených žádostí** o umístění do mateřské školy byl evidován ve školním roce 1994/95, a to 21,9tis.žádostí, což je téměř 7 a půlkrát více než ve školním roce 1990/91, kdy byly registrovány jen necelé 3 tisíce těchto žádostí.Od školního roku 1995/96 se počty nevyřízených žádostí o umístění do mateřské školy začaly rapidně snižovat a klesly na 12,3tis. tj. téměř polovina počtu, který byl ve školním roce 1994/95. Od tohoto školního roku se tyto počty každoročně snižovaly o téměř 44%. Ve školním roce 1998/99 jich bylo evidováno celkem 3 981 tj. jen o jeden tisíc více než v prvním analyzovaném roce. Nedostatek míst je především regionální záležitostí a projevuje se většinou v místech s vysokou koncentrací mladých rodin, nebo tam, kde bylo zrušeno neúměrné množství mateřských škol. Z počtu nevyřízených žádostí je zřejmé i to, že požadovaná a stále se zvyšující finanční spoluúčast rodičů nemá významný vliv na jejich zájem o umístění dítěte v mateřské škole. V druhé polovině sledovaného období tyto údaje již nejsou k dispozici.

Věkové složení dětí MŠ

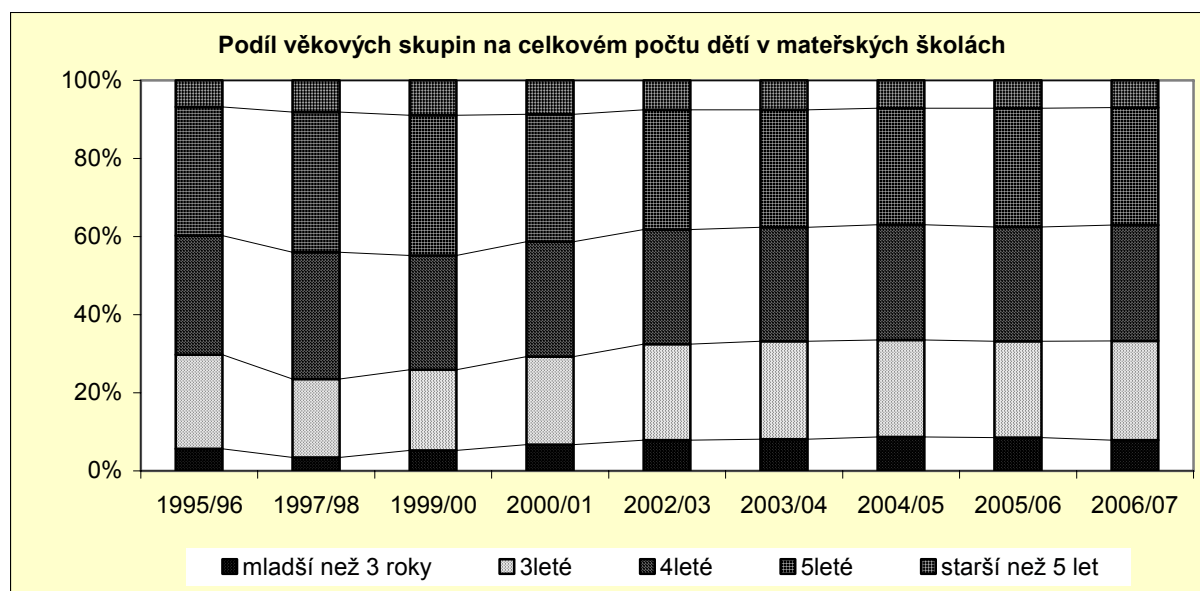
Základní **věková skupina dětí**, navštěvujících mateřské školy je 3 – 5let. Pouze ve výjimečných případech, kdy rodiče nemají možnost zajistit jinou péči a kapacita školy není naplněna, lze přijmout dítě mladší tří let.Tento jev se v posledních 10 letech objevuje mnohem častěji než v začátku sledovaného období. Ve školním roce 1996/97 činil podíl dětí mladších 3 let pouze 4% z celkového počtu dětí v mateřských školách, avšak pak každoročně stoupal; ve školním roce 1999/2000 činil 5%, ve školním roce 2001/02 již 7% a v posledním sledovaném roce podíl dětí mladších 3 let dosáhl 9% z celkového počtu dětí.

Současně se ale stává, že v mateřských školách zůstávají děti starší šesti let, které mají odsunutou školní docházku, nejčastěji na doporučení lékaře či logopeda nebo i z rozhodnutí rodičů. Odklad nástupu

na základní školu se stává v posledních letech stále častějším jevem. Podíl starších dětí činil mezi školními roky 1997/98 – 2000/01 téměř 9% z celkového počtu dětí mateřských škol.

Mateřské školy (bez speciálních) – děti podle věku

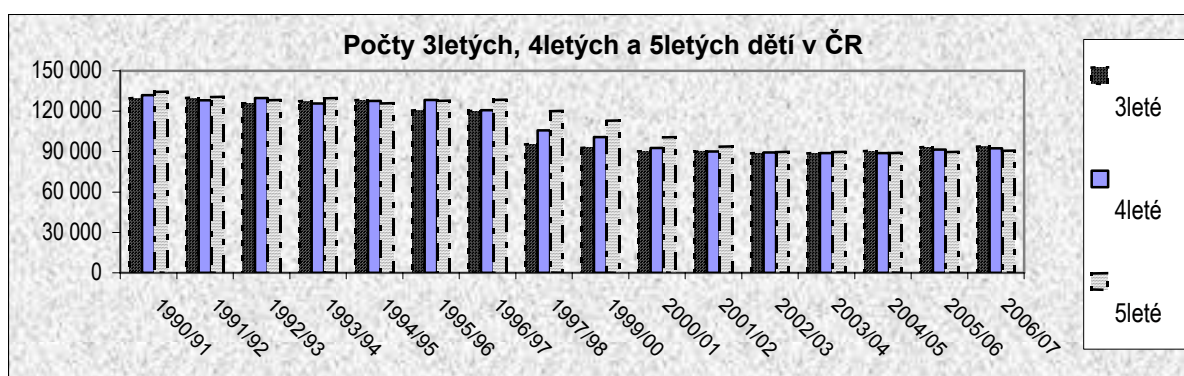
VĚK	1995/96	1997/98	1999/00	2000/01	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
Celkem	333 433	307 508	290 192	279 838	278 859	280 491	280 487	278 462	282 017
v tom:									
mladší než 3 roky	18 742	10 475	15 238	18 712	21 996	22 661	24 321	23 659	22 307
3leté	80 560	61 822	59 829	63 172	68 461	70 477	69 654	68 878	71 492
4leté	101 609	99 917	84 986	82 242	81 884	81 815	82 811	81 356	83 670
5leté	109 815	110 324	104 240	91 393	85 590	84 385	83 608	84 754	84 829
starší než 5 let	22 707	24 970	25 899	24 319	20 928	21 153	20 093	19 815	19 719

■ Populace ČR – příslušné věkové skupiny

Vlivem snižující se porodnosti klesají i počty dětí v daných **věkových skupinách populace**. V prvním sledovaném roce bylo v České republice téměř 130 tis. **tříletých dětí**, do školního roku 1997/98 tento počet klesl na 95,5 tis. (pokles o 26,3% proti škol.roku 1990/91). I v dalších letech skupina 3leté populace vykazovala klesající tendenci. Ve školním roce 2002/03 bylo v ČR jen 88,6 tis.(pokles téměř o třetinu proti prvnímu analyzovanému roku) tříletých dětí, což je nejnižší údaj v celé sledované časové řadě. V posledních třech sledovaných letech se projevila zvyšující se porodnost i na počtech 3leté populace; zaznamenaly jsme první nárůsty. Ve školním roce 2006/07 bylo v ČR 93,6 tis. tříletých dětí, 92,5 tis. čtyřletých a 90,6 tis. pětiletých dětí.

Zajímavý je i vývoj věkových skupin dětí navštěvujících mateřské školy k počtu příslušné věkové populace České republiky. Ve školním roce 1990/91 navštěvovalo mateřské školy celkem 89% populace ve věku 3-5 let. V následujících dvou letech tento podíl poklesl a pohyboval se okolo 84%. V období školních let 1993/94 – 1996/97 činil podíl dětí navštěvujících mateřské školy na celkovém počtu populace 3-5letých dětí zhruba 88%. V druhé polovině analyzovaného období zaznamenáváme neustále vzrůstající tendenci tohoto podílu. Ve školním roce 2001/02 činil dokonce 99%! Ve školním roce 2006/07 činil podíl dětí, navštěvujících mateřské školy 98% věkové populace 3 – 5letých.

Děti, pedagogičtí pracovníci a učitelé MŠ

Na začátku sledovaného období navštěvovalo mateřské školy více než 352 tis. **dětí**. Během následujících dvou školních let se jejich počet snížil o více než 27 tis. (pokles o téměř 8%). Do školního roku 1997/98 jsme zaznamenali další rapidní pokles; a to o dalších 18,3 tis. dětí. Ve školním roce 2001/02 se v mateřských školách vzdělávalo jen 276 438 dětí, což je nejméně za celé sledované období. Jedná se o pokles o 21,5 % proti školnímu roku 1990/91. Vzrůstající počet dětí příslušné věkové skupiny se v posledních čtyřech sledovaných letech projevil pozitivně a počty dětí v mateřských školách začaly pomalu vzrůstat. Ve školním roce 2006/07 navštěvovalo mateřské školy 282 tis. dětí, což je ale o více než 70 tis. dětí méně než v prvním sledovaném roce (pokles o 20%).

Během první poloviny analyzovaného období nedochází jen ke snižování počtu škol, ale také ke snižování počtu **pedagogických pracovníků**, resp. učitelů (fyzické počty). Ve školním roce 1990/91 vyučovalo v mateřských školách více než 32 tis. učitelů. Během následujících dvou školních let to bylo již 30 tis. a do školního roku 1994/95 tyto počty znovu poklesly až na 27,7 tis. V následujícím období dochází postupně k dalším poklesům. Ve školním roce 2000/01 vzdělává děti v mateřských školách jen 23,8 tis. učitelů (pokles o 25,9 % proti roku 1990/01). V posledních třech analyzovaných letech se ustálil jak počet škol, dětí, tak i počet učitelů, a to zhruba na 22,5 tis, což představuje pokles o 30 % proti prvnímu sledovanému školnímu roku.

Mateřské školy – počty dětí a učitelů

ukazatel	1990/91	1991/92	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98
Školy celkem	352 139	323 270	325 735	331 509	338 119	333 433	317 153	307 508
státní (veřejné)	352 139	321 075	325 015	328 890	331 985	326 356	310 460	302 126
v tom:								
MŠMT	267 736	x	94 735	19 398	17	846	176	92
obec	-	x	212 634	297 991	329 557	325 510	310 284	302 034
jiný resort	84 403	x	18 004	11 501	2 411	-	-	-
soukromé	-	38	80	2 043	5 371	6 333	5 903	4 497
církev	-	157	282	576	763	744	790	885
Učitelé (fyzické osoby)	32 112	29 927	29 942	27 394	27 695	28 080	27 635	25 897
ukazatel	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
Školy celkem	290 192	279 838	276 438	278 859	280 491	280 487	278 462	282 017
státní (veřejné)	286 196	276 038	272 752	275 189	276 869	276 871	274 827	278 310
v tom:								
MŠMT	-	-	-	-	-	-	-	-
obec	286 196	276 038	272 752	275 180	276 775	276 792	274 760	278 150
jiný resort	-	-	-	-	-	-	67	160
kraj	x	x	-	9	94	79	-	-
soukromé	3 253	3 099	3 018	2 990	2 952	2 928	2 921	2 908
církev	743	701	668	680	670	688	714	799
Učitelé (fyzické osoby)	24 484	23 800	23 345	23 198	23 244	22 932	22 485*	22 368*

*přepočtené počty

S klesajícími celkovými počty **učitelů** ale naopak vzrůstaly nejen jejich průměrné počty na 1 školu, ale také průměrné počty dětí připadajících na 1 učitele.

V prvních třech sledovaných školních letech připadlo na 1 mateřskou školu 4,4 učitele; až do školního roku 1997/98 to bylo 4,2 učitele, ale od školního roku 2003/04 až do konce sledovaného období připadá na 1 mateřskou školu celkem 4,8 učitele. Podobný vývoj zaznamenáme u průměrných počtů dětí připadajících na 1 učitele, zatímco v prvním sledovaném roce to bylo 11 dětí na 1 učitele, ve školním roce 1999/00 již téměř 12 dětí a v posledním školním roce 2006/07 připadlo na 1 učitele celkem 12,6 dětí.

■ **Vývoj mateřských škol v regionech ČR**

V první polovině sledovaného období jsou k dispozici data za původní **kraje** (8 krajů České republiky) a od druhé poloviny období již můžeme analyzovat vývoj škol ve 14 krajích ČR.

Počty škol **v hlavním městě Praze** se výrazně nesnížily, v procentuálním vyjádření k celkovému počtu škol v celé ČR představují pražské MŠ zhruba 6% celku. Současně se v první polovině sledovaných let snížily průměrné počty dětí na 1 školu, a to z 83,3 na 80,8 dětí na 1 pražskou mateřskou školu.

Mateřské školy ve **Středočeském kraji** představují zhruba 11,5% celkového počtu a v průměru jednu MŠ navštěvovalo 43,5 dětí.

V jediném **Severočeském kraji** poklesly v první polovině analyzovaného období nejen počty škol, ale i jejich procentuální podíl z celkového počtu MŠ, a to z 12,1% na 11%. Avšak průměrné počty dětí na 1 školu vzrostly z 47,7 dětí ve školním roce 1990/91 na 51,6 dětí na jednu MŠ v roce 1997/98).

Jihomoravské mateřské školy tvořily v prvním sledovaném školním roce 21,7% z celkového počtu škol a ve školním roce 1997/98 již 23% z celku, což představuje nejvyšší procentuální nárůst ve sledovaných 8 krajích. Průměrně navštěvuje jednu jihomoravskou MŠ 46 dětí.

Z vývoje údajů vyplývá, že ve všech krajích došlo ke snížení počtu škol, ale ve většině krajských mateřských škol došlo ke **zvýšení průměrného** počtu dětí na 1 školu (mimo kraje: Hl.město Praha, kde se průměrné počty dětí na 1 školu snížily, Středočeského a Jihomoravského kraje, kde byl pouze nepatrný nárůst těchto průměrných počtů).

Průměrný počet dětí na 1 školu ve vybraných krajích

kraj	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
Hlavní město Praha	77,3	76,1	81,5	83,3	87,8	90,0	92,0	94,0
Středočeský	43,6	43,01	43,3	44,6	50,0	50,6	51,3	52,5
Jihočeský	49,5	49,3	50,5	51,7	62,0	63,2	62,6	63,9
Liberecký	45,2	44,9	45,8	46,6	57,6	59,3	60,3	60,7
Jihomoravský	45,7	44,7	44,7	45,4	49,8	49,9	49,6	50,4
Moravskoslezský	54,8	54,2	54,5	55,5	71,4	72,7	72,1	73,4

V druhé polovině období, kde již evidujeme údaje za **14 nových krajů**, je vývoj značně rozdílný.

Mateřské školy **středočeského a jihomoravského** jsou zastoupeny největším podílem z celkových počtů MŠ, a to 13% (každý kraj).

Moravskoslezské mateřské školy tvořily ve školním roce 11,2% celkového počtu MŠ, ale v posledním školním roce 2006/07 jen 9,7%. Současně v tomto kraji došlo k nejvyššímu nárůstu počtu dětí na 1 mateřskou školu. Ve školním roce 1990/00 připadlo v průměru na tuto jednu MŠ téměř 55 dětí, ale ve školním roce 2006/07 téměř 74 dětí; tj.nárůst o 34,5%.

Velký skok v nárůstu průměrných počtů dětí na jednu mateřskou školu se objevil mezi školními lety 2002/03 a 2003/04 a do konce sledovaného období má mírně vzrůstající tendenci. Díky úpravám v legislativě, uděleným výjimkám a vzhledem ke tlaku z pohledu nárůstu příslušné věkové populace školy mají možnost zvyšovat svou kapacitu až na maximum. Nové školy vznikají velmi pomalu, nejsou budovy (budovy dříve zrušených mateřských škol slouží jiným účelům, či byly rozprodány) a obce nemají prostředky na zřízení nových škol.